

Střední uměleckoprůmyslová škola a Vyšší odborná škola Jablonec nad Nisou,
příspěvková organizace

Školní preventivní program

Školní rok 2024-2025

Dokument zpracovaly:

Mgr. Bc. Martina Picco Baumannová, MBA

Jana Fischerová

Předkládá: Jana Fischerová, metodik prevence

Obsah

1. Charakteristika školy

1.1 Škola

1.2 Studijní obory

2. Školní preventivní tým

3. Informační zdroje

4. Východiska tvorby ŠPP

5. Cíl programu

6. Soubor aktivit

6.1 Specifické aktivity

6.2 Nespecifické aktivity

7. Školní program proti šikanování

7.1 Charakteristika šikany

7.2 Jak poznat šikanu

7.3 Stádia šikany podle Koláře

7.4 Co dělat v případě podezření na šikanu

7.5 Společný postup při řešení šikanování

7.6 Šikana zaměřená na učitele

8. Hazardní hraní

1. Charakteristika školy

Škola

Střední uměleckoprůmyslová škola a Vyšší odborná škola, příspěvková organizace

Horní náměstí 800/1

Jablonec nad Nisou, 466 80

telefon: 778 540 704

počet žáků	138
počet tříd	4 (SUPŠ)/ 3 (VOŠ)
počet pedagogů	29

Studijní obory

SUPŠ

82 - 41 - M/15 Tvorba a vzorování bižuterie

Design grafické a plastické rytiny

Kov a šperk

Design bižuterie a módního doplňku

Grafický design

VOŠ

82 - 41 - N/06 Ražená medaile a mince

SUPŠ a VOŠ se nachází ve středu města na jednom ze tří hlavních náměstí. Sídlí v jedné budově spolu se ZUŠ Jablonec nad Nisou, část přízemí, 2. a 3. patro. Vzhledem k tomu, že prostor není příliš rozsáhlý a chodby v průběhu přestávek sledují pedagogové, lze poměrně snadno zjistit, že se děje něco mimořádného. Navíc tráví žáci a studenti většinu týdne v ateliérech a dílnách v malých skupinách (max. 8 osob). Za rizikové místo lze považovat vnější okolí školy v souvislosti s kouřením cigaret.

2. Školní preventivní tým

ředitelka školy

Mgr. Bc. Martina Picko Baumannová

e-mail: martina.picko.baumannova@supsavos.cz; tel.: 602 317 259

zástupce ředitelky školy

Mgr. Lucie Šmirausová

e-mail: lucie.smirausova@supsavos.cz; tel.: 778 540 704

výchovný poradce

Mgr. Eva Kubschová

e-mail: eva.kubschova@supsavos.cz; tel.: 778 540 704

metodik prevence

Jana Fischerová

e-mail: jana.fischerova@supsavos.cz; tel: 778 540 704

školní psycholog

PhDr. Miroslav Schovanec

e-mail: Miroslav.schovanec.st@supsavos.cz; [tel.:778 540 704](tel:778540704)

3. Informační zdroje

Krajský metodik prevence

Ing. Jana Černá

e-mail: miloslav.hlubucek@kraj-lbc.cz; tel. 485 226 239

Okresní metodik prevence

Mgr. Blanka Kozlovská

e-mail: kozlovska@pppjbc.cz, tel. 602 118 966

Pedagogicko - psychologická poradna (www.pppjbc.cz)

Smetanova 66, 466 01 Jablonec nad Nisou

tel. 602 102 833

Policie České republiky

Obvodní oddělení Jablonec nad Nisou

5. května 4258, 466 73 Jablonec nad Nisou

tel. 974 480 100

Preventivní a informační skupina – Dagmar Sochorová

tel. 974 474 208

Městská policie

Hasičská 983/3, 466 01 Jablonec nad Nisou

Tísňová linka: 156

Operační MP: 483 357 871

OSPOD, Magistrát města Jablonec n. Nisou

Mírové náměstí 19, 466 01 Jablonec n. Nisou

www.mestojablonec.cz, tel. 483 357 639

MŠMT ČR (www.msmt.cz)

Karmeliťská 529/5, 118 12 Praha 1

tel.: 234 811 111

Česká asociace školních metodiků prevence

Krasická 49, 796 01 Prostějov

www.casmp.cz, tel. 604 129 145

Maják o.p.s.

Konopná 776, 460 14 Liberec 14

tel.: 484 847 752 (753); 721 376 722

Vedoucí primární prevence:

Jan Molnár, e-mail: jan.molnar@majakops.cz

odborná a metodická literatura, odborné časopisy

školní časopis (vydávají žáci 3. ročníku, oboru Grafický design)

webové stránky školy (www.supsavos.cz), školní e-maily

4. Východiska tvorby ŠPP

Školní preventivní program je zpracován na základě Metodického pokynu k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních MŠMT ČR č.j.: 21291/2010-28, který do prevence rizikového chování zařazuje předcházení zejména následujícím rizikovým jevům: agrese, záškoláctví, šikana, kyberšikana, násilí, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus, xenofobie, homofobie, vandalismus, závislostní chování, užívání návykových látek, netolismus, gambling, rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, spektrum poruch příjmu potravy, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování.

Dalším východiskem ŠPP je Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013/2018, mezi jejíž hlavní cíle, podobně jako u výše zmíněného pokynu, patří: interpersonální agresivní chování, rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, delikventní chování ve vztahu k hmotným statkům, záškoláctví a neplnění školních povinností, závislostní chování, rizikové sportovní aktivity, prevence úrazů, rizikové chování v dopravě, spektrum poruch příjmu potravy, nová náboženská hnutí a negativní působení sekt, rizikové sexuální chování, sebepoškozování, příslušnost k subkulturám, domácí násilí. ŠPP vychází rovněž z RVP, ŠVP a Školního řádu SUPŠ a VOŠ JBC.

5. Cíl programu

Základním cílem strategie prevence rizikového chování naší školy je výchova žáků ke zdravému životnímu stylu s cílem zabránit výskytu rizikového chování v daných oblastech, jejich sociální a osobnostní rozvoj i rozvoj jejich komunikačních dovedností. Předcházení rizikovému chování slouží začlenění ŠPP do ŠVP, Školního řádu SM02, které jsou k dispozici i na webových stránkách školy - www.supsavos.cz, řešení aktuálních problémů souvisejících s výskytem rizikového chování ve škole.

ŠPP je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce, zapojení celého pedagogického sboru a spolupráce se zákonnými zástupci žáků.

6. Soubor aktivit

6.1 Specifické aktivity

1. Průběžně mapovat situaci na škole z hlediska rizik výskytu sociálně-patologických jevů

(zajišťují TU, VP a ostatní PP)

- chránit žáky před sociálně patologickými jevy
- vést je k chápání zdravotních a sociálních dopadů sociálně patologických vlivů

- v případě výskytu některého patologického jevu zprostředkovat poradenskou službu rodičům nebo zletilému žákovi
- nekompromisně potírat alkohol a další návykové látky ve škole a při školních akcích (informovat žáky o sankcích prostřednictvím školního řádu)
- pomoc žákům drogově závislým (konzultace s žáky, rodiči, odkaz na příslušné instituce)
- včas podchytit ohrožené mladistvé (žáky s výchovnými poruchami, poruchami chování, neprůbojně, kteří by se mohli stát obětí šikany, žáky ze špatně fungujících rodin)
- vytvořit úzkou spolupráci mezi žáky, rodiči a pedagogy, jež by mohla vést k odhalení šikany a jiných nežádoucích jevů
- utužovat třídní kolektiv, pozitivní vztahy mezi žáky a předcházet tak případné šikaně
- realizovat preventivní aktivity (programy) u nově vznikajících třídních kolektivů
- v případě odhalení šikany na škole postupovat dle směrnice MŠMT
- zajistit informovanost rodičů o sociálně patologických jevech prostřednictvím informativní schůzky nebo brožur tomu určených
- zaměřit se na prevenci záškoláctví, důsledně provádět kontrolu školní docházky, spolupracovat s výchovnou poradkyní a rodiči
- důsledně dodržovat pravidla postupu při neúčasti žáka ve škole
- důsledně potírat šikanu a poukazovat na nevhodné chování, jež by v ni mohlo vyústit

Postup při řešení rizikového chování vůči spolužákovi

- vždy informovat vedení školy
- cílené, citlivé zmapování situace v odpovídající třídě (školní metodik prevence, TU, ostatní PP)
- zmapování vztahů v třídním kolektivu a jejich vyhodnocení a na základě tohoto vyhodnocení znovu zpracovat doporučení dalšího postupu práce s třídním kolektivem, popř. s agresorem, obětí
- využít metodickou podporu Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (s účinností k 1. 9. 2017)
- lze využít vnější metodické či odborné podpory, př. metodika prevence PPP a dalších institucí www.prevence-info.cz, <https://nntb.cz>

PODPŮRNÁ OPATŘENÍ 1.- 3. STUPNĚ PRO PRÁCI S TŘÍDNÍMI KOLEKTIVY

PODPŮRNÁ OPATŘENÍ 1. STUPNĚ

a) práce se třídou (pro TU):

- monitorování situace ve třídě - cílené pozorování při běžné práci dětí -skupinové aktivity, spolupráce v rámci skupiny apod.
- zmapování klimatu třídy pomocí dostupných dotazníků - ankety, dotazníky ke klimatu třídy
- nastavení jasných pravidel - postupné zavádění a cílený nácvik pravidel třídy, práce se školním řádem
- individuální přístup k žákovi - udělování individuální zpětné vazby, dosažení náhledu dítěte na své chování

- spolupráce s rodiči „problémového“ žáka
- pozitivní motivace - cílené všímání si prosociálních vzorců chování a jejich oceňování, oceňování „normálního“ chování
- třídnické hodiny dle aktuální potřeby - řešení aktuálního dění a vzniklých problémů, aktivní naslouchání
- začleňování skupinových aktivit do výuky

b) opatření v rámci systému školy:

- zavedení mentorů pro začínající pedagogy
- navázání spolupráce s ŠPP (VP, ŠMP, školní psycholog, vedení školy) – předávání informací, případně metodické vedení TU

c) spolupráce s externími organizacemi:

- využití programů všeobecné primární prevence, které nabízejí poradenská zařízení,
- využití nabídky volnočasových aktivit různých organizací na podporu koheze kolektivu např. SVCČ, lanové centrum, adaptační programy ...

PODPŮRNÁ OPATŘENÍ 2. STUPNĚ:**a) práce se třídou (pro TU):**

- viz práce se třídou u PO 1. stupně, dále:
- cílené monitorování aktuální situace ve třídě a všímání si negativních vzorců chování, okamžité udělování zpětné vazby žákům o jejich chování
- třídnické hodiny v pravidelných intervalech (event. zavést jako součást rozvrhu) - cílem je řešení aktuálního dění, problémů
- zvýšený zájem o dění ve třídě a žáky samotné - podpora jejich motivace ke změně
- práce se školním řádem - využití kázeňských opatření nižšího stupně
- spolupráce s rodiči všech žáků třídy - mimořádné třídní schůzky za účasti vedení školy s cílem informovat rodiče o aktuální situaci ve třídě, chystaných opatřeních apod.

b) opatření v rámci systému školy:

- intenzivní spolupráce s ŠPP (ŠMP, spec. pedagogem, školním psychologem)
 - náslech, depistáž, konzultace, metodické vedení
- jednotný přístup všech pedagogů, kteří do třídy vstupují (za podpory vedení školy) -společně stanovený postup a zachování jednotného přístupu především k problémovému chování
- vstup vedení školy do třídy a zaujetí jasného stanoviska k problémovému chování
- využití alternativních způsobů při řešení konkrétních problematických situací, využití všech dostupných zdrojů včetně nepedagogických pracovníků školy

c) spolupráce s externími organizacemi:

- metodické konzultace v poradenském zařízení - konzultace s OMP, metodické vedení odborníkem, využití VTI
- depistáž odborného pracovníka poradenského zařízení ve třídě

- spolupráce s poradenským zařízením - využití programu selektivní primární prevence, využití standardizované sociometrie
- spolupráce s PPP v rámci individuální péče o konkrétního žáka
- spolupráce s odborníky z jiných resortů - psychiatrie, sociální práce, zdravotnictví apod.

PODPŮRNÁ OPATŘENÍ 3. STUPNĚ:

a) opatření v rámci třídy:

- vyšetřování situace ve třídě dle stanovených postupů v rámci krizového plánu ŠPP (vyšetřování šikany, nestandardní projevy chování)
- práce se školním řádem - využití kázeňských opatření vyššího stupně
- věnování maximální pozornosti situaci ve třídě -maximální dohled, zajištění bezpečí
- restrukturační třídy - přeřazení žáka(ů)

b) opatření v rámci systému školy:

- cílený monitoring v rámci celé školy – vytvoření systému monitorování nevhodného chování
- zajištění dohledu v rizikových místech školy (zapojení i nepedagogických pracovníků školy)

c) spolupráce s externími organizacemi:

- spolupráce s poradenským zařízením – využití programů indikované primární prevence - zajištění informovaných souhlasů zákonných zástupců, navázání dlouhodobější a časově náročnější spolupráce
- spolupráce s OSPOD, Policií ČR, Městskou policií, SVP, ...

2. Vést žáky k účelnému využívání volného času, zapojovat je i do dění ve škole

(zajišťují rodiče, TU)

3. Vhodnými formami a metodami rozvíjet sociální chování žáků

(zajišťují všichni PP)

- posilovat zdravé sebevědomí žáků, prohlubovat umění komunikace s vrstevníky a dospělými
- zvyšovat vědomí kolektivní soudržnosti

4. Ve výchovně vzdělávacím procesu prosazovat zdravý životní styl

(zajišťují všichni PP, zejména vyučující OBN, ZEK, CHE, TEV)

- klást důraz na zdraví, osobní a duševní hygienu, správnou výživu a pohybové aktivity
- vést žáky k odpovědnosti za své zdraví a poznání, že zdravý životní styl ovlivní kvalitu jejich života
- navodit změnu postojů a chování žáků ve prospěch zdravého životního stylu
- podporovat pohybové aktivity formou sportovních soutěží a přírodních aktivit (TEV, sportovní soutěže, lyžařský kurz, stmelovací kurz)

- využívat publikací VZP při výuce - např. drogy, rakovina střev, srdeční a vaskulární onemocnění, deprese, pohlavní choroby atd.

5. Dodržovat pravidla bezpečného užívání internetu ze strany žáků

(zajišťují vyučující ICT)

- upozornit na rizika užívání internetu, kyberšikany, seznámení s bezpečnostními pravidly

6. Poučit žáky v rámci spolupráce s Policií ČR

(zajišťují všichni PP, zejména OBN, VP)

- informovat žáky o důsledcích protiprávního jednání, jehož se mohou mladiství dopustit, prohlubovat právní vědomí žáků

7. Další vzdělávání pedagogů v oblasti sociálně patologických jevů

(zajišťují MP, VP, PP)

Vzdělání pedagogů prohlubovat formou samostudia a nabízených seminářů a novými informacemi VP a MP získanými z jejich školení.

Individuální účast na seminářích nabízených PPP a dalšími institucemi.

8. Primární prevence v jednotlivých vyučovacích předmětech

(zajišťují PP)

Náročnost primární prevence spočívá v koordinaci, jejímž základem je probrání témat s problematikou sociálně patologických jevů a to tak, aby nedocházelo k jejich multiplicitě, a tím k přesycení žáků stejnými informacemi.

Prevenčí se zabývají zejména vyučující předmětů občanská nauka, chemie, základy ekologie.

9. Zdravotně-osvětové programy

Sexuální problematika -náctiletých (sexuologie, gynekologie, epidemiologie)

Den integrovaného záchranného systému

HIV/ AIDS – 2. roč

10. Další sociálně-patologická problematika

Přednáška – Kyberbezpečnost – 1. roč. - prosinec 2024

Přednáška – Adaptační program 1. roč. - září 2024

Přednáška – Tak TO nechceš - 1. roč. - říjen 2024

Přednáška – Láska bez rizika - 2. roč. - říjen 2024

Přednáška – Nestresuj se stresem – 3. roč. - říjen 2024

Přednáška – Hledám práci – 4. roč. - říjen 2024

Preventivní program Fokus – 3. a 4. roč. - listopad

Přednáška – Propojenost osobního růstu, sebeúcty a sebevědomí: budování silného základu pro osobní a akademický úspěch – prosinec 2024

Konkrétní akce pro školní rok 2023/2024

Adaptační kurz - 1. ročník - Maják o.p.s. – září 2024
Divadlo Jbc. – Máj – 1. – 4. roč. – prosinec 2024
Kino Junior – Vlny – 1. – 4. roč. – prosinec 2024
Lyžařský kurz – 1. roč. – březen 2025
Letní (stmelovací) kurz - 1. roč. - červen 2025
Malovací kurz - 2. roč. - květen 2025
Praxe v zahraničí Erasmus + - 3. roč. a 4. roč. -,červen 2025

Všechny tyto aktivity mají podpořit utváření pozitivního klimatu ve třídách a posílit zdravý životní styl.

V průběhu školního roku bude škola využívat další programy, které nabízejí nejen výše uvedení partneři, např. Maják o.p.s., ale také kulturní programy jabloneckého divadla a kina.

6.2 Nеспецифické aktivity

Reprezentace školy v soutěžích - Mistr křišťál
Organizace školních soutěží - olympiáda v ČJL, ANJ, EKO
Podíl žáků na Dni otevřených dveří
Projektové dny pro žáky ZŠ
Spolupráce s Pedagogicko - psychologickou poradnou v Jablonci n. Nisou
Vytipování žáků s SPU na základě zpráv ze ZŠ a poznatků PP v 1. ročníku
Vyšetření těchto žáků a vypracování posudků - počátek 2. ročníku
Vypracování posudků k MZ pro žáky s SPU
Divadelní představení (výběr směřuje k dílům Školního seznamu literárních děl k MZ)
Filmová představení - dle nabídky jabloneckých kin
Návštěva úřadu práce - 3. ročník

PREVENCE PŘEDČASNÝCH ODCHODŮ ZE VZDĚLÁVÁNÍ

V úvodu je třeba zdůraznit, že prevence předčasných odchodů ze vzdělávání je proces, v němž jsou zainteresováni všichni pedagogičtí pracovníci - vedení školy, učitelé, výchovný poradce, školní metodik prevence.

V letošním školním roce bychom se chtěli ještě intenzivněji zaměřit na problematiku předčasných odchodů ze vzdělávání, která je spojena s vysokým rizikem nezaměstnanosti, vznikem závislosti na sociálních dávkách, chudobou, sociálním vyloučením, rozvojem sociálně patologických jevů.

Mnohými aktivitami, které měly toto riziko snížit a motivovat i ty méně úspěšné žáky, se zabýváme již několik let. Patří mezi ně kurzy nácviku prezentace klauzurních prací a vlastní prezentace těchto prací, přípravný kurz z ČJL k MZ, který probíhá 1 x týdně ve 4. ročníku po celý školní rok. Ne jinak tomu bude i ve školním roce 2023/2024.

Mezi další činnosti, které podporují žáky v tom, aby se znovu zapojili do vzdělávání, a poskytují jim tak tzv. druhou šanci (viz 5 perspektivních cílů Bílé knihy EU), patří možnost opakování ročníku či přerušení studia, tedy zachování možnosti návratu do vzdělávání a dokončení studia.

OPATŘENÍ KE SNIŽOVÁNÍ PŘEDČASNÝCH ODHODŮ ZE VZDĚLÁVÁNÍ

1. Mezi jednu z prvních preventivních aktivit bude patřit vytipování rizikových žáků mezi těmi, kteří opakují ročník, přestoupili z jiné školy, přišli ze ZŠ.
2. Nadále hodláme zlepšovat školní klima. K tomu slouží také pořádání školní akademie, při níž žáci předvádějí divadelní představení či hudební produkce, které nacvičili v průběhu školního roku. Vzhledem k tomu, že je naše škola relativně malá (všichni se znají se všemi), není až tak velkým problémem vytvořit přátelské prostředí a zároveň odhalit problém (záškoláctví, neprospěch, další sociálně patologické jevy).
3. Mezi další úkoly patří podpora motivujícího výukového prostředí a zvyšování přitažlivosti výuky.
4. Účinnou formou pomoci ohroženým žákům bude včasné varování, tedy upozornění na vzdělávací a výchovné problémy, a ještě intenzivnější spolupráce s rodiči. Děje se tak průběžně formou sledování vysoké a neomluvené absence, neprospěchu či neklasifikace, na základě kterého se konají výchovné komise, které se v posledních dvou letech osvědčily.
5. Zvyšování sociálních dovedností a úspěšné zvládnutí strategie řešení problémů a rozhodování.
6. Účast v soutěžích v rámci školy i mimo ni. (viz 6.2 ŠPP v oblasti nespécifických aktivit).
7. Nadále organizovat kurzy a další akce, které zvyšují úspěšnost našich budoucích žáků nejen při talentových zkouškách:
 - večerní malování
 - večerní kresba
 - projektové dny pro žáky ZŠ
 - dny otevřených dveří
 - individuální návštěvy žáků a jejich rodičů ve škole v jimi vybraných termínech

Z dlouhodobého hlediska slouží všechny tyto aktivity k prevenci předčasných odchodů ze vzdělávání.

7. Školní program proti šikanování

Program je vytvořen na základě Metodického doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 21291/2010-28 a Metodického pokynu MŠMT k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č. j. 22294/2013-1.

Existence programu proti šikanování vymezuje postoj školy vůči problému výskytu šikany na školách.

Program proti šikanování má přispívat k vytváření bezpečného prostoru, respektujícího a vstřícného prostředí ve škole. Zaměřuje se především na prevenci šikany a nabízí postupy pro případ řešení šikanování. Je určen pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům školy a stejně tak žákům a jejich rodičům.

Základem prevence šikanování a násilí je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky a mezi žáky a učiteli, a to zejména:

- podpora solidarity a tolerance

- podpora vědomí sounáležitosti

- vytváření podmínek pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy

- rozvoj spolupráce mezi žáky a jejich vzájemného respektu

- rozvíjení jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

7.1 Charakteristika šikany

Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

Podoby šikany:

Přímá šikana může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zstrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).

Nepřímá šikana má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá

prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele, rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.

Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, tj. **kyberšikana**, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhruzných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhruzné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak. Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení.

Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese, bývá někdy neztetelná. U žáků se za šikanování nepovažuje **škádlení nebo agrese**, které nemají znaky šikanování. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agresi neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu. Podobně, jednali se o šikanu pedagoga žáky, pak šikana není zlobení a nerespektování ze strany žáků, které postrádá znaky šikany. Naopak přerůstá v šikanu, stává-li se vědomým, záměrným, úmyslným a cílí-li pedagog, že není v jeho moci jej zastavit, cítí se bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák/žáci x pedagog se obrací.

Většina obětí šikany a jejich svědků se snaží situaci udržet co nejdéle **v tajnosti**, bojí se někomu svěřit. Důsledkem může být podcenění závažnosti a rozsahu výskytu šikany nebo obtížné nalezení útočníků. Proto je v prevenci velmi důležité zaměřit se specificky na identifikaci rizikových znaků a signálů pro výskyt šikany.

Důvodem nebo obsahem šikany může být jakákoli odlišnost žáka nebo pedagoga, např. fyzická zdatnost, vzhled, hmotnost, barva pleti, tělesná neobratnost, intelligence - snížení rozumových schopností, nebo naopak nadání, jazyková/komunikační bariéra, socio-ekonomická odlišnost, psychická odlišnost, speciální vzdělávací potřeby žáka apod. Šikana může mít také specifický obraz, odehrává-li se ve vztahu k žákům nebo pedagogům z důvodu etnicity (v ČR bývá v této souvislosti nejčastější anticiganismus), rasové nebo národnostní příslušnosti, náboženského vyznání nebo víry (často také v kombinaci s pohlavím např. muslimské dívky, židovští chlapci apod.), sexuální orientace (nejčastěji proti homosexuálům) apod.

7.2 Jak poznat šikanu

Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřenin, modřin, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.
 - Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šfouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Čeho by si měli všimnout rodiče?

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"

- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě.
- Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

7.3 Stádia šikany podle Koláře

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

7.4 Co dělat v případě podezření na šikanu

Co udělá rodič?

- Pokud se vám dítě svěří se svým trápením, důvěřujte mu, podpořte ho a slibte pomoci.
- Pokuste se zjistit co nejvíce informací.
- Informujte školu o podezření na šikanování. Obrátit se můžete na třídního učitele, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo vedení školy.
- Při řešení problému spolupracujte se školou. Budeme respektovat váš požadavek na zachování důvěrnosti informací.

Co udělá škola?

Zmapování situace

V průběhu prvního pololetí školního roku bude provedeno dotazníkové šetření u všech žáků školy, žáci budou hodnotit své vztahy se spolužáky – online dotazník Škola a šikana České asociace školních metodiků prevence. Na základě získaných informací a ve spolupráci s třídními učiteli se bude pracovat s jednotlivými třídami a skupinami. V rámci třídnických hodin budou posilovány dobré vztahy. S výsledky budou seznámeni všichni učitelé.

Motivace pedagogů pro změnu, další vzdělávání pedagogů

Na začátku roku seznámí ŠMP všechny pedagogické pracovníky školy s programem proti šikanování (viz webové stránky školy), proškolí je ve znalostech dané problematiky a seznámí je s postupem řešení v případě šikany. Pedagogové budou dále motivováni a vybíráni pro další vzdělávací semináře v problematice šikany a jiného rizikového chování.

Užší realizační tým

Tvoří ho ředitelka školy, zástupce ředitelky, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog, příp. třídní učitel

7.5 Společný postup při řešení šikanování

Kdy je nutné začít vyšetřovat šikanu?

- rodiče oznámí podezření na šikanování nebo žádají o vyšetření týrání jejich dítěte
- dojde k „provalení“ šikanování (učitel je svědkem fyzického útoku, oběť má viditelná zranění)
- oběť nebo její kamarád případ nahlásí učiteli
- šikana vyjde najevo při vyhodnocení monitorování (dotazníků)
- při nepřímo varujících signálech, kdy žák vysílá skryté signály o pomoc (žák vchází do třídy až po učiteli, postává osamoceně, nemá kamaráda, je smutný, ustrašený, má nadměrnou absenci, náhle se mu zhorší prospěch apod.) nebo při známkách subtilního násilí a manipulace (žák je přehlížen, odmítán, dostává příkazy a snaží se jim vyhovět, ostatní mu ničí věci a je terčem různých žertů, třída se mu směje, nadává mu, ostatní do něj strkají, „dobrovolně“ jim dává svačtinu).

Při hodnocení projevů vždy posuzujeme, zda jsou přítomny znaky šikanování: samoučelnost agrese a nepoměr sil.

Kdo řeší šikanu a s kým spolupracuje?

- školní metodik prevence s výchovným poradcem, třídním učitelem, se školským poradenským zařízením, příp. jinými odborníky

Postup pedagoga:

- pokud je pedagog informován o šikaně nebo pojme podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování ve spolupráci se školním metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele

Postup ředitele školy:

- přijme informaci o šikanování (od pedagoga, rodiče, žáka),
- rozhodne se, zda škola zvládne řešení šikany vlastními silami nebo zda potřebuje pomoc zvenčí (PPP, SVP, Policie ČR),
- v případě prokazatelných jevů šikany jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na jejím vyšetřování dle jeho pokynů,
- zajistí informování rodičů o vyšetřování šikany, kterou řídí,
- v případě potřeby je nutné zajistit zprostředkování odborné péče,
- v případě nutnosti doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu,
- v mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu,
- při podezření, že šikanování naplnilo podstatu trestného činu (provinění), oznámí tuto skutečnost Policii ČR,
- projedná v pedagogické radě potrestání agresorů.

Na co se zaměřit

Je nutno zdokumentovat odpovědi na následující otázky:

- Kdo je obětí, popřípadě kolik je obětí?
- Kdo je agresor, popřípadě kolik je agresorů, kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník a kdo je obětí i agresorem?
- Co, kdy, kde a jak dělali agresoři konkrétním obětem?
- K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?
- Jak dlouho šikanování trvá?
- V případě, že je informátorem rodič, nesmíme jeho výpověď zpochybňovat, ale věc neodkladně řešit. Domluvit se s rodiči na spolupráci, na způsobu ochrany dítěte a naznačit příští kroky.
- V případě, že je informátorem sama oběť, je důležité, aby o tom nevěděli ostatní žáci, a abychom ji ochránili před agresory.

Postup ŠMP a VP

a) Vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou)

- rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
- nalezení vhodných svědků - vybereme žáky, kteří s obětí kamarádí nebo ji alespoň neodmítají, žáky, kteří jsou nezávislí na agresorech.
- individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů) - důležité je, abychom rozhovory organizovali tak, aby o nich druzí

nevěděli.

- zajištění ochrany obětem - po celou dobu vyšetřování je nutné ochránit oběť, zvýšit dozor, zorganizovat bezpečné příchody a odchody dítěte, v nutném případě nechat dítě doma.
- rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi - následuje až po shromáždění důkazů! Slouží k zastavení agrese, upozorníme je, že při jakémkoli náznaku šikanování bude jejich potrestání přísnější, případně bude nahlášeno policii, naopak, pokud budou mít snahu napravit situaci, může to zmírnit kázeňská opatření.
- realizace metody usmíření nebo metody vnějšího nátlaku (výchovní pohovor, výchovní komise s agresorem a jeho rodiči).
- třídnická hodina (o způsobu potrestání agresorů informujeme celou třídu. Je třeba s touto třídou nadále pracovat, rozvíjet kamarádské a bezpečné vztahy. Můžeme se také obrátit na odborníky střediska výchovné péče, PPP...
- rozhovor s rodiči - úkolem je informovat rodiče o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních
- v případě nutnosti – třídní schůzka.
- práce s celou třídou.

b) Vyšetřování pokročilé šikany s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti

- překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.
- domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
- zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
- pokračující pomoc a podpora oběti.
- nahlášení policii
- vlastní vyšetřování - rozhovor s obětí a informátory, nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků, individuální nebo konfrontační rozhovory se svědky, rozhovory s agresory, případně jejich konfrontace
- léčba - metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR. V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Výchovná opatření

- napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy,
- snížená známka z chování,
- ve zvlášť závažných případech podmíněčné vyloučení a vyloučení ze školy.

V mimořádných případech se užijí další opatření:

- ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu,

- ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu,
- v případě, že šikana naplňuje skutkovou podstatu trestného činu podle z. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, podává ředitel školy trestní oznámení na Policii ČR.

Primární prevence v třídnických hodinách

- časovým prostorem třídního učitele pro uskutečňování programu jsou třídnické hodiny
- obsah setkání by měl zahrnovat: zahájení, aktuální témata, připomínky a dotazy, komunikace by měla být otevřená, každý má prostor se vyjádřit
- je nutné vytvořit specifická pravidla komunikace, o které se během práce TU opírá
- během setkání se nastavují normy, TU dává jasně najevo, že šikana nebude trpěna

Ochranný režim

Ochrana žáků před šikanou je zakotvena ve školním řádu.

Před vyučováním a o přestávkách je zajištěn dohled pedagogů.

Spolupráce s rodiči

Úkolem každého učitele je získat rodiče ke spolupráci na pravidelných třídních schůzkách, při nichž seznamuje rodiče s možným výskytem šikany na škole a se způsobem jejího řešení, žádá je o spolupráci.

Školní poradenské služby

Pokud někdo z žáků či rodičů, příp. učitelů potřebuje pomoc, může se obrátit na:

- třídního učitele
- školního metodika prevence rizikového chování
- výchovného poradce
- ředitelku školy

Spolupráce školy se specializovanými pracovišti

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány. Zejména:

- v resortu školství - s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky
- výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví - s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- v resortu sociální péče - s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),
- případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení. Pokud má podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost pracovníkovi orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě, že rodiče odmítají spolupracovat se školou, je škola opět oprávněna vyzoomět OSPOD.

7.6 Šikana zaměřená na učitele

Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků musí být chápána jako celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy. Není pouze výsledkem osobnostních charakteristik učitele nebo jeho sociálních či pedagogických kompetencí, jak bývá někdy interpretována. Neměla by být proto v žádném případě považována za individuální záležitost konkrétního pedagoga, kterou by si měl vyřešit sám. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel. Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a **žák se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele**. Tato forma šikany je tedy charakteristická tím, že strana s nižším statusem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statusem a formální autoritou. Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

Je zapotřebí mít na paměti, že šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti. Ani takový pedagog nemusí disponovat kapacitou zamezit některým šikanujícím projevům vůči sobě. Pedagog může vnímat situaci, kdy je šikanován žáky, jako stigma a pocituje stud a selhání, což mu zároveň často brání vyhledat pomoc u kolegů, vedení školy nebo ve svém okolí.

Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

Pro prevenci šikany zaměřené na učitele platí doporučení pro vytváření a udržování bezpečné školy

- Celoškolní přístup, dobré sociální klima, škola připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci případně intervenci
- Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.
- Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, vyhýbá se řešení konfliktů a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, vyhýbá se konfrontačnímu tónu.
- Pedagog posiluje zapojení žáků do výuky, dává jim na výběr, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad je srozumitelný, na odpovídající hranici obtížnosti, podporuje žáky a staví na jejich silných stránkách.

- Pedagog neponižuje ani nezesměšňuje žáky, při hodnocení zachovává jejich důstojnost.
- Pedagog si všímá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje.
- Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci s výchovným poradcem, preventistou, případně s vedením školy.
- Podporuje kooperaci mezi žáky a prostředím, kde se každý žák/student cítí přijatý.

Postup řešení šikany zaměřené na učitele

Pro řešení šikany zaměřené na učitele platí doporučení uvedená v **5. Společný postup při řešení šikanování**. Dále je důležité respektovat tyto zásady:

- Pedagog je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních. Je zapotřebí, aby škola podporovala své pedagogy k vyhledání pomoci, zajistila bezpečí pro pedagoga a řešila vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy.
- V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky se pedagog řídí krizovým plánem školy. Pokud je tento plán nedostatečný, zajistí si pedagog pro sebe bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě, vyžádá-li to situace.
- Je zapotřebí, aby pedagog sám, jeho kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku. Tento zážitek může být bolestným i pro svědky (kolegy nebo žáky ve třídě). Je proto zapotřebí dát si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat si pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkostí, zvýšená citlivost, nechut k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc.
- Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. Škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení.
- Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence).
- Stejně jako u šikany mezi žáky i zde je potřeba, aby po takové situaci škola revidovala mechanismy a postupy (krizový plán), aby bylo zřejmé, jak zacházet s případnými podobnými situacemi v budoucnu.
- V případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce.

8. Hazardní hraní

Jako **hazardní hraní** či **hráčství**, závažný sociálně-pato-logický jev, lze označit jakékoliv jednání, které vyžaduje nevratné investice (peníze nebo jinou hodnotu) s vidinou zisku založeného na náhodě nebo nejistém výsledku. Ti, kteří hrají, získávají patologickou závislost na hře. S tím přichází a rostou finanční problémy, které se hráči snaží vyřešit další účastí na hře.

Pod pojem hazardní hraní patří představa rychlého získání peněz. Peněžité nebo věcné loterie (losy), tomboly, číselné loterie a okamžité loterie, bingo, kurzové, dostihové a jiné sportovní sázky, sázkové hry v kasinu (ruleta, blackjack apod.), výherní hrací přístroje, sázkové hry provozované prostřednictvím centrálního a lokálního loterijního systému, karetní hry a sázkové hry na internetu.

Poměrně novým a častým jevem u mladých lidí je **on-line hazardní hra**. Jedná se o službu spojenou s peněžitým vkladem do hazardní hry, loterie nebo sázky, která je poskytována na dálku, elektronickou cestou a na individuální žádost příjemce služeb (Evropská komise, 2011). Jde tedy o hraní prostřednictvím internetu pomocí počítače, tabletu, mobilního telefonu či digitální televize. On-line hraní je nebezpečné zejména proto, že může být provozováno dlouhou dobu velmi skrytě, je takřka všude dostupné, manipuluje se pouze s virtuálními penězi. Dalším rizikem je pouze formální kontrola minimálního věku 18 let (například kliknutí na prohlášení typu: „Ano, je mi více než 18 let“).

Diagnostická kritéria

pro tuto diagnózu dle DSM-5 jsou následující. Jde o neustálé a opakující se problematické hazardní chování, jež vede ke klinicky významnému zhoršení stavu jedince a míry jeho stresu, které indikujeme v případě, kdy osoba vykazuje čtyři (nebo více) z následujících znaků v průběhu 12 měsíců:

- Aby dosáhl požadovaného uspokojení, musí jedinec zvyšovat množství peněz vkládaných do hazardní hry.
- Když se pokouší omezit hazardní hru nebo s ní skončit, je neklidný nebo podrážděný.
- Opakovaně a neúspěšně vyvinul úsilí, aby hazardní hru ovládal, omezil nebo s ní úplně přestal.

- Často je zaujat hazardní hrou (např. má neustálé myšlenky, při kterých znovuprožívá minulé zážitky související s hazardní hrou, plánuje další hazardní hru, přemýšlí nad možnostmi, jak získat peníze k hazardní hře).
- Častokrát, když se necítí dobře, hazardně hraje (např. když cítí bezmoc, úzkost, vinu, sklíčenost).
- Častokrát se následující den vrací, aby vyhrál nazpět peníze, které ztratil důsledkem hazardní hry (nahrazování svých ztrát).
- Lže, aby skryl rozsah svého zaujetí hazardní hrou.
- Kvůli hazardní hře ohrozil nebo ztratil důležitý vztah, práci, nebo vzdělávací či kariérní příležitost.
- Spoléhá se na druhé, aby mu poskytli finanční prostředky ke zmírnění zoufalé finanční situace zapříčiněné hazardní hrou.

Fáze vývoje závislosti:

1. Etapa: fáze výher - hráč je vtážen do hry a vyhrává. Je příznačná silná euforie. Chce stále více vyhrávat. Zvyšuje částky a roste mu sebevědomí.

2. Etapa: fáze proher - hráč začíná častěji prohrávat, a protože chce peníze získat zpět, sází čím dál častěji. Když už nemá ze svého co sázet, začne si brát z cizích prostředků (okrádá rodinu, zadlužuje se u přátel). Gambler se snaží své problémy utajit. V případě odhalení slibuje nápravu. Bohužel s největší pravděpodobností začne hrát znovu s větší opatrností, aby nebyl odhalen.

3. Etapa: fáze zoufalství - gambler ztrácí kontrolu nad sebou samým. Při získávání finančních prostředků si může počínat i nezákonně. Má tendenci svalovat vinu na ostatní. Věří, že se brzy dočká výhry. Ocítá se v izolaci, kterou často řeší alkoholem. Gambler trpí častými depresemi nebo myšlenkami na sebevraždu (Caster, 1984).

Partneři spolupráce

Školská poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny), střediska výchovné péče

- metodická podpora, diagnostika, intervence...

Nestátní neziskové organizace zaměřené na problematiku adiktologických služeb a primární prevence

- preventivní programy, poradenství, intervence, nízkoprahové kluby pro děti a mládež, vzdělávání...

Zdravotnická zařízení (ordinace klinických psychologů, adiktologické poradny, psychiatrické AT ambulance, psychiatrické nemocnice)

- poradenství, diagnostika, léčba...

Protidrogoví koordinátoři, krajsí školsí koordinátoři prevence, koordinátoři prevence kriminality aj.

- koordinace, financování programů, vzdělávání...

Legislativní rámec

Národní strategie protidrogové politiky a Akční plán pro oblast hazardního hraní

Dne 15. prosince 2014 byla vládou schválena usnesením č. 1060 revize Národní strategie protidrogové politiky na období 2010-2018 (Národní strategie 2010-2018), která do protidrogové politiky ČR integrovala problematiku hazardního hraní.

Cíle strategie:

- snížit míru hazardního hraní mezi dětmi a mládeží,
- snížit míru problémového hráčství,
- snížit potenciální rizika spojená s problémovým hráčstvím pro jedince a společnost,
- posílit zákonnou regulaci hazardního hraní.

Zákonná regulace na národní úrovni:

- Vyhláška š. 197/2016 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Úmluva o právech dítěte 104/1991 Sb.
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a mládeže
- Základní zákonný rámec pro provozování hazardních her v
- ČR poskytuje zákon č. 202/1990 Sb. (tzv. loterijní zákon). Novela zákona bude platná od 1. ledna 2017
- Zákon o hazardních hrách č. 186/2016 Sb. Platný od 1. ledna 2017.

Prevence

A) Specifické všeobecné primární prevence.

Program by se měl interaktivní a zážitkovou formou věnovat zejména těmto a podobným tématům:

- Zvýšení informovanosti žáků o povaze a rizicích hazardního hraní, včetně korekce chybných informací a mylných přesvědčení o hazardní hře. Odhalování matematických a statistických principů sázek. (Mezi nejčastější omyly hráčů patří iluze

o rychlém zbohatnutí, o zajímavosti hry, o navrácení prohraných peněz a o tom, že hrou se dá uniknout před neřešenými osobními, rodinnými, citovými nebo pracovními problémy).

- Změnu postoje k hazardním hrám ve směru odklonu od těchto aktivit, což snižuje riziko závislosti v dospělosti.
- Budování finanční gramotnosti žáků, která obnáší i problematiku dluhových pastí, hospodaření s domácím rozpočtem či bezpečností při vedení účtů.
- Kontrola nad impulzivním řešením problémů a podpora schopností řešení problémů, plánování a efektivního rozhodování.
- Propojování tématu hazardního hraní i s tématy jiných závislostí, zejména pak s internetovou závislostí a užíváním návykových látek.
- Informovanost žáků o tom, na koho se v případě problémů s hazardní hrou mohou obrátit o pomoc (kromě pedagogů jde i o specializované poradny, linky důvěry či například pracovníky nízkoprahových klubů pro děti mládež).

B) Všeobecná nespécifická prevence

Aktivity zaměřené na podporu rozvoje osobnosti, zvládajících strategií, sebedůvěry, komunikace, zdravého životního stylu či zapojení do širokého spektra volnočasových aktivit.

Doporučené postupy

Škola může zamezit zejména on-line hazardním aktivitám tím, že se naučí účinně blokovat hazardní servery na své internetové síti (počítačové učebny, wifi). **Zabezpečí internet** na škole a stanoví jasná **pravidla pro používání informačních technologií** (například chytrých mobilních telefonů či tabletů atp.) žáky i zaměstnanci.

- Identifikace problému, citlivé reakce. Nebagatelizovat ho.
- Zmapování situace ve třídě - názory, informace o problematice.
- Zaměření se na změnu postojů a chování.
- Podpora zájmu a zvědavosti vhodnými zábavnými metodami.
- Otevřená hodnotově orientovaná diskuse.
- Zaměření se na témata, jako je způsob trávení volného času žáků a hospodaření s financemi.

Postup při podezření na hazardní hraní

V případě podezření, že se nezletilý žák věnuje hazardnímu hraní, by měl učitel (či lépe třídní učitel) v první řadě informovat rodiče žáka při osobním setkání. Podporu v této situaci mohou poskytnout pracovníci školního poradenského pracoviště (školní metodik prevence, výchovný poradce či školní psycholog).

Pokud rodiče odmítají spolupracovat s pracovníkem školy, je škola oprávněna vyrozumět obecní úřad, tedy sociálního pracovníka z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě vážného či odůvodněného podezření zákon dokonce určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost OSPOD.

V případě nutnosti návazné intervence pro žáka či třídní kolektiv je možné se obrátit na oblastního metodika prevence z pedagogicko-psychologické poradny, který může poskytnout metodickou pomoc či školu případně osobně navštívit.

Pokud má učitel důvodné podezření, že byl v souvislosti s hazardním hraním spáchán trestný čin (krádež, podvod, ublížení na zdraví atp.), měl by o této situaci informovat ředitele školy a v koordinaci s pracovníky školního poradenského pracoviště zvolit vhodný postup vyšetření události. O tomto postupu by měl být vyhotoven písemný zápis. Škola má ze zákona povinnost se v případě spáchání trestného činu (či podezření na spáchání) obrátit na orgány činné v trestním řízení, tj. Policii ČR.

V případě, že se jedná o žáka(studenta) staršího 18 let, tedy plnoletého, i zde mají rodiče, kteří k němu mají vyživovací povinnost a se kterými žák (student) žije ve společné domácnosti, právo znát jeho prospěch a vše týkající se jeho studia. Škola by i v tomto případě mohla rodiče o problému informovat. V případě zjištění problému u zletilých je také namístě apelovat na řešení problému jimi samotnými a odkazovat je na specializované adiktologické služby a poradny.

9. Sebevražedné chování

Sebevražda je obvykle dlouhodobý proces s určitým vývojem (od sebevražedných myšlenek, tendencí, plánů až rozhodnutí vzít si život) . Mnoho lidí, kteří o sebevraždě přemýšlí nebo se o ní pokusí, ve skutečnosti zažívají silnou psychickou bolest a hledají řešení, jak se jí zbavit. Sebevraždě se dá předejít.

Varovné znaky sebevražedného chování

A) V chování

- vyhýbání se kamarádům či oblíbeným činnostem
- vyhýbání se kamarádům či oblíbeným činnostem
- rozdávání věcí, loučení se
- zabývání se myšlenkami na sebevraždu
- vyhledávání informací o sebevraždě
- shromažďování prostředků k vykonání sebevraždy
- sebepoškozování
- zanedbání svého vzhledu
- zhoršené soustředění či spánek
- změna chuti k jídlu
- zhoršený školní prospěch
- nízké sebehodnocení a sebedůvěra
- rizikové chování

B) V prožívání

- náhlé změny nálad

- dlouhodobý smutek, plačtivost
- úzkost
- podrážděnost, výbuchy vzteku
- vyčerpanost, apatie, pasivita

C) V komunikaci

- ne / přímé vyjádření, že chce zemřít
- vyjádření beznaděje, bezvýchodnosti
- vyjádření toho, že je všem na obtíž
- psaní deníku či básní, ve kterých se objevuje téma smrti či sebevraždy
- loučení se s ostatními, dopisy na rozloučenou

Podpůrný rozhovor s žákem se sebevražednými myšlenkami

Zásadní je neslibovat žákovi naprostou důvěrnost informací (Slibuji, že to zůstane mezi námi...). Takové to slíbení a jeho následné prolomení mohou žáci vnímat jako zásadní narušení důvěry.

Pedagog se domlouvá s žákem na dalším postupu, aby měl žák stále možnost kontroly (Společně to zkusíme zvládnout. Pojdme vymyslet, co dál.).

Pokus o sebevraždu

A) Střední až vysoké riziko – Suicidální tendence

Ve chvíli, kdy má žák naplánovaný způsob, místo a datum sebevraždy, je ve vysokém riziku, je v dané situaci učinit tyto kroky:

- jeden z pedagogů zůstává s žákem a nenechává ho o samotě
- vhodný je podpůrný empatický rozhovor
- vysvětlí, že budou kontaktováni jeho zákonní zástupci

- zavolat si na pomoc další dospělou osobu, která pomůže situaci řešit (volá zákonným zástupcům, informuje vedení školy...)
- předat zákonným zástupcům kontakty na odbornou pomoc v kraji

B) Akutní riziko – Pokus o sebevraždu

Jde o situaci, kdy si žák ve škole patrně ublížil (pořezal se, spolykal prášky..) či se k tomu chystá nebo tím vyhrožuje. První dospělý, který žáka najde by měl:

- snažit se jednání zabránit, nebo poskytnout první pomoc
- zůstat s žákem a nenechat ho o samotě
- zavolat Rychlou záchranou službu (155)
- zavolat si na pomoc další dospělou osobu
- zavolat zákonným zástupcům a informovat je o situaci

Komunikace se zákonnými zástupci

- představit se a svoji pozici
- nabídnout pomocnou ruku v řešení situace (ideálně vést rozhovor v partnerském duchu)
- informovat o pozorovaném chování a fungování žáka
- vysvětlit, že informace o stavu žáka budou v případě potřeby sdíleny s dalšími pedagogy
- nabídnout pomoc, domluvit si schůzku (třídní učitel, ředitel, školní psycholog, metodik prevence nebo výchovný poradce)

Zápis o situaci

- jméno žáka
- datum události
- varovné znaky, které se u žáka objevily

- kdo s ním mluvil
- jak byla situace řešena
- jaké informace žák sdělil
- zda byli kontaktováni zákonní zástupci
- další kroky

Zápis by měl být uložen na bezpečném místě.

Prevence

Téma sebevražednosti začíná právě zde. Prevence sebevražednosti se odehrává na úrovni komunity, zdravotního systému a školy. Jedná se o procesy, které ovlivňují duševní pohodu žáků i učitelů dávno předtím, než nastane jakékoli sebevražedné jednání.

Na úrovni školy jde v prevenci sebevražednosti o několik principů:

- **téma duševního zdraví není tabu** – mluví se o něm, ve škole jsou zařazeny programy podporující duševní pohodu žáků, besedy či dny duševního zdraví, téma se zařazuje napříč předměty (např. před testem se žáci mohou učit hlubokému dýchání, aby se zklidnili a lépe soustředili)
- **pozitivní klima a atmosféra** – škola má být bezpečným místem, které je přijímající a otevřené
- **dostupnost informací** – ve škole jsou dostupné informace o možné pomoci (např. formou letáčků na nástěnkách), zároveň škola disponuje kontakty na odborníky v oblasti péče o duševní zdraví ve svém kraji (s tím může pomoci místní pedagogicko-psychologická poradna)
- **funkční školní poradenské pracoviště (ŠPP)** - poskytuje podporu nejen individuálně žákům (či pedagogům), kteří mají potíže se svým duševním zdravím či prožívají těžkou životní situaci, ale může průběžně zvyšovat duševní gramotnost žáků např. skrze zmíněné programy, besedy či dny o duševním zdraví. Pracoviště by mělo fungovat týmově a mělo by se v ideálním případě skládat ze:

- o školního psychologa
- o metodika prevence
- o výchovného poradce
- o speciálního pedagoga

– **podpora učitelů** – jde o podporu ze strany vedení (např. laskavý přístup, zdravé vztahy na pracovišti, příjemná atmosféra a pracovní kolektiv), ale i to, že jsou učitelé podporováni v tématu duševního zdraví např. formou na míru vybraného vzdělávání či supervizí, které spolu s pravidelnou psychohygienou fungují jako dobrá prevence vyhoření

– **přístup učitelů** – učitelé jsou všímaví ke svým žákům, zavádějí téma duševního zdraví do své výuky, znají varovné signály sebevražedného jednání, umějí identifikovat žáka v riziku sebevražedného chování a vědí, jaké jsou případné další kroky (viz část Role pedagoga)

Na koho se obrátit

Přehled zdravotních a sociálních služeb najdete zde: <https://psychiatrie.uzis.cz/> nebo zde: <https://www.nzip.cz/vyhledavaci-mapy>

Linka bezpečí

Pro děti a mládež do 26 let.

Tel.: 116 111

Web: <https://www.linkabezpeci.cz/>

Rodičovská linka

Pro rodiče, příbuzné, pedagogy a všechny, kteří mají nějakou starost o dítě.

Tel.: 606 021 021

Web: www.rodicovskalinka.cz

Linka pro rodinu a školu

Pro rodiče, příbuzné, pedagogy i děti.

Tel.: 116 000

Web: www.linkaztracenedite.cz

Poradna Vigvam

Podpora pro rodiny, které zasáhla smrt blízkého, nabízí školám konzultace, vzdělávání a intervenci ve škole v případě úmrtí.

Web: <https://poradna-vigvam.cz/>

Krizový plán – pozůstalá třída / škola (zemřel někdo ze školy)

A) Informace se do školy dostane jinak než přímo od rodiny

- pedagog, který informaci zjistí ji předává školnímu metodikovi prevence/ psychologovi a třídnímu učiteli (ten je také pozůstalý), ti pak koordinují další postup
- pokud se toto dozví pedagog od třídy je třeba zastavit fabulace a dát zprávu o tom, že tyto informace nemáme, ale budeme se tomu věnovat a třídě sdělíme, co budeme moct. Třídě nabídnout prostor pro emoce a pracovat s nimi - sdílet, pojmenovat, normalizovat a hledat, co aktuálně potřebují.

B) TU/ ŠMP/ zástupce školy komunikuje s rodičem

- Co rodiče v tuhle chvíli od školy potřebují
- o Nabídka okamžité pomoci – odkaz na služby (Rodičovská linka, Linka Bezpečí, Krizová centra pro dospělé a děti, Poradna Vigvam, Nadační fond Vrba, Nadace EP Corporate Group - nadace pro přímou finanční podporu po pozůstalé, Základní informace pro pozůstalé MMR, Právní rádce pro pozůstalé D. Záhumenský + lokální organizace - Klára pomáhá, Zastávka, hospic apod.)
- o Komunikace ven ze školy, vyjádření soustrasti (media)
- o Osobní věci dítěte
- o Domluvit, jaké informace je možné sdělit pedagogům a žákům školy. Informovat o tom, jak postupujeme, pokud nějaké informace přinesou žáci (pravdivé, zkrácené)
- o Téma pohřbu – bude veřejný? Účast žáků a pedagogů školy? Informovat o hledání varianty rozloučení pro třídu.
- o Potřeba případně další komunikace - nabídka

Schůzka ŠPP – ředitel, ŠMP, psycholog

- Domluvit hlavní osobu, která postup koordinuje
- Třídní učitel je taktéž pozůstalý – přizvat někoho s nadhledem externisty – ŠMP, psycholog, neziskové organizace, oblastní metodik prevence z PPP (není vhodné u dětí v MŠ, kde externista může spíše rušit)
- Domluvit postoj školy, jestli a jak bude škola dělat pietní místo (někde, kam může každý, ale není nutné kolem chodit, když nechci)

Schůzka s ostatními pedagogy

- Sdělit, kdo je hlavní osoba, která koordinuje postup, s kým se domlouvat, ptát se, sdílet info
- Sdělit faktické informace (v podobě, ve které mohou uniknout) + potřeby rodičů
- Informace o plánu – co se bude dít, kdo je jak zapojen, media, pietní místo
- Způsob komunikace s třídami + nabídka pomoci externisty
- Mimořádné třídní schůzky/ email rodičům od ředitele (ideálně ve stejnou chvíli, kdy učitelé sdělují třídám – aby rodiče věděli, byli připraveni, že děti mohou mít dotazy, čeho si všimnout, nabídka podpory a pomoci ze strany školy/ jiné organizace)
- Příprava na častější třídnické hodiny
- Potřeby + dotazy + nabídka podpory

Komunikace se třídou – akutně - kdo? TU + ŠMP/ psycholog

- S třídou by měl komunikovat někdo, kdo je dobře zná a má s nimi vztah - ŠMP
- Sdílet pravdivá, stručná, popisná fakta - tedy i říct, že něco nevíme
- Preventivní kroky v případě úmrtí sebevraždou
- Domluvit plán na den – týden (zejména ve třídě, kde dítě zemřelo)
- Normalizace všech emocí spojených
- Info – jak to teď řeší škola, co kdo dělá, co se bude dít
- Mapování potřeb žáků + směřovat k jejich aktuálnímu naplnění – mluvit, mlčet, být spolu, pracovat, kreslit..

Komunikace s třídou – za týden

- Rituál (pohřeb, vlastní třídní rituál..)
- Vracet se do normálního režimu s povolenými výkonovými limity
- Vzkaz pro pozůstalé rodiče?
- Pietní místo?
- Místo pro sebe – co mohou žáci dělat, pokud potřebují a kde mohou najít
- Realizovat mimořádné třídní schůzky

Komunikace s třídou – „výroční aktivity“

- 3 měsíce, 1 rok, dle aktivit do jednoho roku (Vánoce, sportovní soutěže, kterých se dítě účastnilo atd.)
- Dát tomu prostor, myslet na to, věnovat se jim (napsat vzkaz, mluvit o tom)

V Jablonci nad Nisou 23. 9. 2024

Mgr. Bc. Martina Picko Baumannová, MBA

Jana Fischerová

ředitelka školy

školní metodik prevence

